

Primljeno: rujan 2007.

DAMIR STOLNIK*

Banke kao mjesta počinjenja kaznenih djela razbojništva

UVOD

Banka je financijska institucija koja je od Hrvatske narodne banke dobila odobrenje za rad i koja je osnovana kao dioničko društvo sa sjedištem u Republici Hrvatskoj.¹ Dakle, sukladno Zakonu o trgovačkim društvima, banke su organizirane kao dionička društva, te imaju svoje podružnice, poslovnice i ispostave. Sjedišta banaka (centrale) uglavnom se nalaze u velikim gradovima, dok se podružnice nalaze u manjim centrima (županijskim ili općinskim). Poslovnice su razmještene u gradovima i selima, prema tržišnoj orijentaciji banaka; dok se ispostave nalaze na graničnim prijelazima, u trgovačkim centrima, zračnim lukama i sl. te u pravilu predstavljaju manje prostore s ograničenim poslovanjem.

Banke su poslovne sredine u kojima osnovni vid poslovanja pretpostavlja skup različitih transakcija s gotovim novcem i vrijednostima, dragocjenostima te vrijednosnim papirima. Prema tome, kako je u bankama novac primarno manipulativno sredstvo u procesu novčarskih transakcija (uplata/isplata, konverzija, mjenjački poslovi, krediti i sl.), postale su zanimljive različitim kriminalnim krugovima koji žele na lak način doći do koristi. S obzirom na te činjenice, banke su postale mjesta kaznenih djela razbojništava, kao najčešćeg oblika kaznenog djela u novčarskim institucijama.

ZAKONSKA REGULATIVA

Praćenjem kriminaliteta na području Republike Hrvatske i njegove analize, naročito u razdoblju od 2000. do 2003. godine utvrđen je kontinuirani porast broja kaznenih djela razbojništava nad djelatnicima novčarskih institucija, u kojima bilježimo i smrtna stradanja zaposlenika.

U namjeri kvalitetnog rješavanja nastalog problema, Hrvatski sabor donosi dana 31. listopada 2003. godine Zakon o minimalnim mjerama zaštite u poslovanju s gotovim novcem i vrijednostima (NN 173/03.), koji je stupio na snagu 8. studenog 2003. godine.

* Damir Stolnik, Inspektorat unutarnjih poslova MUP-a RH, policijski službenik za tjelesnu zaštitu i privatne detektive.

¹ Zakon o bankama (NN 84/02., 141/06.).

Svrha njegova donošenja bila je smanjenje rizika i povećanje zaštite osoba koje obavljaju poslove s gotovim novcem i vrijednostima u novčarskim institucijama.

Zakon je propisivao sljedeće minimalne sigurnosne uvjete zaštite novčarskih institucija:

- protuprovalni sustav s centraliziranom dojavom i nadzorom alarma
- protuprepadni sustav s centraliziranom dojavom i nadzorom alarma
- neprekidni videonadzor s mogućnošću pohranjivanja videozapisa.

Protuprovalni sustavi se koriste u slučaju provale u šticeo zatvoreno područje. Prilikom provale ili pokušaja provale, uključuje se uređaj za alarmiranje koji zvučnim i svjetlosnim signalima (unutarnja sirena s bljeskalicom i/ili vanjska sirena s bljeskalicom) objavljuje da je provala u tijeku, te se istovremeno signal prosljeđuje na dojavni centar zaštitarske tvrtke.

Protuprepadni sustav namijenjen je zaštititi osoba od počinjenja razbojništva. Zajednička je karakteristika svih protuprepadnih tipkala da se njihovim aktiviranjem prosljeđuje "tiha" dojava na dojavni centar zaštitarske tvrtke.

Dakle, osnovni je cilj suvremene tehnologije protuprepadne zaštite da omogući djelatnicima banke diskretno aktiviranje sustava zaštite u tijeku prepada, ne ugrožavajući pri tome njihovu sigurnost, kao ni sigurnost klijenata banke koji su se u trenutku prepada tu zatekli.

Sustav videonadzora omogućava snimanje te naknadnu rekonstrukciju šetnog događaja koji se dogodio u šticeenom prostoru. On sam po sebi ne sprječava izvršitelje napada, ali ima funkciju odvrćanja od namjere da se ugrožavanje izvrši (preventivna funkcija), te funkciju identifikacije počinitelja određenih ugrožavanja.

Prema tome, videonadzor je značajno sredstvo prije i poslije ugrožavanja, ali je pasivan u vrijeme dešavanja, odnosno ničim ne sprječava počinitelja (ne predstavlja stvarnu fizičku zapreku).

S obzirom na to da većina novčarskih institucija, a pogotovo manje poslovnice bana-ka, nisu tijekom cjelokupnog razdoblja primjene Zakona imale odgovarajuću zaštitu (imale su samo minimalne mjere zaštite propisane Zakonom), broj kaznenih djela razbojništva u novčarskim institucijama nije smanjen, već se ukupno gledajući i povećao. Stoga je dana 21. prosinca 2005. godine objavljen Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o minimalnim mjerama zaštite u poslovanju s gotovim novcem i vrijednostima (NN 150/05.), koji je stupio na snagu 29. prosinca 2005. godine, s rokom usklađenja od šest mjeseci.

Izmjene i dopune Zakona predstavljale su dodatni napor države da smanji rizik i poveća sigurnost od počinjenja kaznenih djela na objekte novčarskih institucija, te da poveća zaštitu osoba koje obavljaju poslove s gotovim novcem i vrijednostima.

Najznačajnije promjene odnosile su se na propisivanje dodatnih sigurnosnih elemenata zaštite, i to:

- tjelesne zaštite
- pregradnje radnog prostora zaposlenika neprobojnim pregradama u visini etaže i protuprovalnim vratima od prostora koji su dostupni strankama i drugim osobama.

STATISTIČKI POKAZATELJI

Tijekom 2005. godine u novčarskim institucijama dogodilo se 409 kaznenih djela razbojništva, dok u 2006. godini bilježimo 403 kaznena djela razbojništva, što znači pad od 1,5%.

Najevidentniji pad kaznenih djela razbojništva dogodio se u bankama, u kojima se u 2005. godini dogodilo 51 kazneno djelo razbojništva, a u 2006. godini 26 kaznenih djela razbojništva; što je pad od 49 %. Broj kaznenih djela razbojništava drastično je smanjen u poslovnica banaka naročito u drugom polugodištu 2006. godine, tj. nakon 1. srpnja 2006. godine, kada se i praktično počeo primjenjivati Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o minimalnim mjerama zaštite u poslovanju s gotovim novcem i vrijednostima.

Kontinuirani pad razbojništava u bankama nastavljen je i u prvom polugodištu 2007. godine, kada bilježimo četiri kaznena djela razbojništva, a u istom razdoblju prošle godine dogodila su se 23 kaznena djela razbojništva, što znači pad od 82%.

Da postojanje ugrađenih tehničkih sustava zaštite u bankama ili tjelesne zaštite u tim objektima predstavlja vrlo ozbiljnu prepreku za počinjenje kaznenog djela razbojništva naročito je vidljivo iz podataka da je tijekom 2005. godine zabilježen samo jedan pokušaj kaznenog djela razbojništva, a tijekom 2006. godine bilježimo 34 pokušaja razbojništva.

Dakle, slobodno možemo reći da integralni sustav sigurnosti (implementacija tjelesne i tehničke zaštite) u banci kao novčarskoj instituciji daje dobre rezultate i opravdava svoje postojanje i sredstva koja se u njega ulažu.

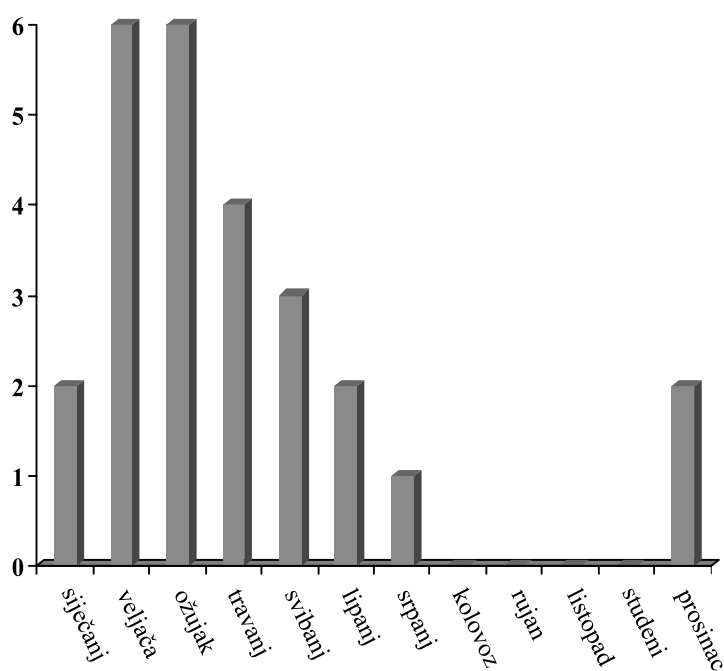
Za potencijalne nosioce ugrožavanja sigurno predstavlja veliku prepreku i rizik te ne ostavlja prostor za pouzdan uspjeh bez velikih posljedica.

Nažalost, razbojništva sa smrtnim posljedicama u poslovnica FINA-e u kojima su bile uspostavljene sve mjere zaštite uključujući i tjelesnu zaštitu, govori nam da nijedna zaštita ne može biti apsolutno pouzdana. Zato svi obveznici uspostave odgovarajućih sigurnosnih uvjeta zaštite i dalje moraju ulagati maksimalno moguće napore, koji će uvjetovati sprječavanje ovakvih i sličnih nemilih događaja.

Isto tako, Ministarstvo unutarnjih poslova donošenjem zakonskih i podzakonskih propisa kojima je svrha smanjenje rizika i povećanje zaštita osoba i imovine, želi podići stanje opće sigurnosti svojih građana i njihove imovine na najvišu razinu, ne želeći pritom umanjiti gospodarski napredak i socijalno blagostanje građana.

NOVČARSKA INSTITUCIJA	RAZBOJNIŠTVO		POKUŠAJ RAZBOJNIŠTVA	
	2005.	2006.	2005.	2006.
Banke	51	26	1	3
FINA	2	1	0	0
Hrvatske pošte	33	17	0	1
Kladionice	283	308	0	16
Hrvatska lutrija	18	19	0	2
Mjenjačnice	21	14	1	12
Automat-klubovi	/	16	0	0
Štedno-kreditne zadruge	1	2	0	0
Ukupno	409	403	1	34

Tablica 1: Kaznena djela razbojništva u novčarskim institucijama u RH 2005.-2006. godini.

Grafikon 1: Broj kaznenih djela razbojništva u bankama u 2006. godini, po mjesecima

SREDSTVA POČINJENJA

Sredstva počinjenja kaznenih djela razbojništva u bankama su različita. Međutim, najčešće sredstvo počinjenja je, kao i u ostalim novčarskim institucijama vatreno oružje, i to kratko vatreno oružje. To je i razumljivo jer se ova vrsta oružja najlakše nabavlja na crnom tržištu te se zbog svojih dimenzija i male težine može nositi prikriveno ispod odjeće.

Tako su tijekom 2006. godine, u 26 kaznenih djela razbojništva koja su počinjena u bankama, kratko vatreno oružje, kao sredstvo počinjenja, razbojnici uporabili u 24 slučaja, a samo u dva slučaja uporabljeno je dugo vatreno oružje.

ZAKLJUČAK

Nesumnjivo je da je svaki sigurnosni incident visoko stresan i visoko rizičan za zaposlene i sve sudionike u događaju. Svaki čovjek je individua za sebe i u sebi nosi osobine koje usmjeravaju njegovu reakciju u danoj situaciji. Zato zaposlenici proživljavaju vrlo velike psihičke napetosti zbog samog razbojničkog napada, ali i zbog eventualnih propusta koje su u radnom procesu napravili, i time utječu na razinu posljedica u incidentu.

Zaposleni nisu, niti trebaju biti, nositelji fizičkog suprotstavljanja potencijalnim napadačima. Oni svojim postupcima ne smiju dodatno ugroziti niti sebe niti klijente koji se tu zateknu.

Zaposlenici se, zato, moraju kontinuirano osposobljavati da mjere prevencije provode konstantno i ni na koji način ne izazivaju i olakšavaju napadača da ugrozi njih i imovinu banke.

LITERATURA

1. *Zakon o bankama*. NN 84/02., 141/06. Zagreb: Narodne novine.
2. *Zakonu o trgovačkim društvima*. NN 111/93., 34/99., 52/00., 118/03. Zagreb: Narodne novine.
3. *Zakon o minimalnim mjerama zaštite u poslovanju s gotovim novcem i vrijednostima* NN 173/03., 150/05. Zagreb: Narodne novine.
4. Stolnik, D. (2006). *Kaznena djela razbojništva u novčarskim institucijama*, *Policija i sigurnost*, (3-4), 212-214.
5. Šegedin, S. (2007). *Unapređenje integralne zaštite osoba i imovine u objektima novčarskih institucija*. Magistarski rad. Zagreb, Visoka škola za sigurnost s pravom javnosti.